

Р.Г. ФІЛЕП, старший науковий співробітник
Закарпатська державна сільськогосподарська дослідна станція

ГОСПОДАРСЬКО-БІОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОВЕЦЬ ЗАКАРПАТСЬКОГО ВНУТРІПОРОДНОГО ТИПУ ПОРОДИ ПРЕКОС

Проаналізовані результати досліджень по вивченню господарсько-корисних показників овець закарпатського внутріпородного типу породи прекос, а також деякі особливості впливу баранів-плідників таврійського типу асканійської тонкорунної породи на поліпшення племінних та продуктивних якостей закарпатських тонкорунних овець.

Закарпатський внутріпородний тип, чистопородні вівці, схрещування, помісі, господарсько-корисні показники, плодючість, жива маса, вовна.

Постановка проблеми. В низинній зоні області плановою породою є тонкорунні вівці закарпатського типу породи прекос. Закарпатський внутріпородний тип було одержано методом відтворювального схрещування місцевого типу овець породи прекос з австралізованими плідниками асканійської і алтайської порід. Виведений вченими та селекціонерами під керівництвом Закарпатського інституту агропромислового виробництва УААН. Затверджений у 1997 році Міністерством сільського господарства та визнаний новим селекційним досягненням.

Тварини цього типу характеризуються надзвичайно цінними особливостями (висока резистентність, невибагливість до корму, міцність конституції, довга тривалість продуктивного використання), їм властиві особливі процеси вовноутворення й обміну речовин [2,3,4]. Ефективність використання поживних речовин вівцями на 8–10 % вища порівняно з вихідною материнською породою.

Тип конституції та екстер'єр тварин закарпатського внутріпородного типу породи прекос відповідає їх виробничому напряму. Вівці мають міцну конституцію, добре розвинений кістяк, широку постановку ніг, глибокий і довгий тулуб, рівну і широку спину та крижі, добре виповнені стегна. Шкіра вільно облягає тулуб, складчастість шкіри не виражена, однак окремі тварини успадкували від асканійської породи 0,2 - 0,5 складки на шії. Оброслість тулуба задовільна, голова обросла до внутрішніх кутів очей і вище, ноги – до скакових і зап'ясних суглобів. Матки комолі, у баранів зустрічається рогатість.

В овець збільшилася величина настригу, поліпшилася якість вовни та фізико-хімічні властивості жиропоту. Сучасні вівці характеризуються добрим поєднанням вовнової і м'ясної продуктивності. Вони мають достатньо високі показники відтворення: плодючість маток становить 110-120 %, багатоплідність маток (з двома ягнятами) може досягати 30 %. Яловість здебільшого не перевищує 10-15%.

Збільшення виробництва продукції тонкорунних овець повинно проводитися за рахунок підвищення кількісних і якісних показників вовнової продуктивності та поліпшення у них таких економічно важливих ознак як плодючість, життєздатність, м'ясна продуктивність.

Тому, подальше удосконалення здійснювалося шляхом чистопородного розведення та поліпшення баранами-плідниками таврійського типу асканійської тонкорунної породи.

Мета і завдання. Завданням проведених досліджень було вивчення господарсько-корисних показників овець закарпатського внутріпородного типу породи прекос. Мета роботи полягала в покращенні племінних та продуктивних якостей закарпатських тонкорунних овець як методом чистопородного розведення, так і використанням баранів-плідників асканійської тонкорунної породи таврійського типу.

Матеріалта методи досліджень. Науково-дослідну роботу проводили в базовому господарстві СФГ «Шітев» та ВАТ «Племінний завод Закарпатський» Берегівського району Закарпатської області. Для цього чистопородних маток і ярки 1,5 річного віку спаровували з баранами-плідниками асканійської тонкорунної породи таврійського типу, а контролем було чистопородне розведення закарпатського типу породи прекос. Умови годівлі та утримання поголів'я були однаковими.

При проведенні нами досліджень використовувалися такі методи досліджень: науково-виробничі дослідження – для встановлення комплексу основних господарських показників та визначення біологічної ефективності використання чистопородного розведення та ввідного схрещування баранів-плідників асканійської породи з вівцематками закарпатського типу породи прекос; лабораторні дослідження – для визначення фізичних показників вовни; розрахунково-порівняльний метод – для обчислення селекційної, господарської і економічної ефективності; методи математичної статистики – для обробки отриманих даних та визначення їх точності і вірогідності.

Результати досліджень. У 2009 році в господарствах пробонітовано 568 та 507 овець. До класу еліта та перший в СФГ «Шітев» віднесено 466 голів, що становить 82,0 %, до II класу 67 голів, або 11,8 %, у ВАТ «Племінний завод закарпатський» до класу еліта та I віднесено 436 голів, II класу 71 голову (86,0 та 14,0 %) (табл. 1). Рівень продуктивності поголів'я характеризують дані таблиці 2 .

Поголів'я в СФГ «Шітев» становило 568 голів, з них: 8 баранів-плідників, 360 вівцематок, 200 голів плем. молодняку; у ВАТ «Племінний завод Закарпатський» поголів'я становило 507 голів, з них: 8 баранів-плідників, 321 вівцематок, 178 голів плем. молодняку.

Таблиця 1. Класний склад овець закарпатського типу породи прекос в дослідних господарствах, %.

Статєво-вікові групи	Число голів	Класи								Всього
		еліта		I		II		брак		
		голів	%	голів	%	голів	%	голів	%	
СФГ «Шітев»										
Барани-плідники	8	8	100	-	-	-	-	-	-	100
Вівцематки	360	163	45,3	95	26,4	67	18,6	35	9,7	100
Барани-річняки	90	66	73,3	24	26,7	-	-	-	-	100
Ярки-річняки	110	66	60,0	44	40,0	-	-	-	-	100
Всього	568	303	53,3	163	28,7	67	11,8	35	6,2	100
ВАТ «Племінний завод Закарпатський»										
Барани-плідники	8	8	100	-	-	-	-	-	-	100
Вівцематки	321	130	40,5	120	37,4	71	22,1	-	-	100
Барани-річняки	71	31	43,7	40	56,3	-	-	-	-	100
Ярки-річняки	107	30	28,0	77	72,0	-	-	-	-	100
Всього	507	199	39,3	237	46,7	71	14,0	-	-	100

Таблиця 2. Середні показники продуктивності вівцепоголів'я господарств за 2008-2010 роки.

Статєво-вікові групи	Кількість голів	Жива маса, кг	Настриг немитої вовни, кг	Настриг чистої вовни, кг	Вихід чистої вовни, %
СФГ «Шітев»					
Барани-плідники	8	92,5	10,63	5,53	52,0
Вівцематки	360	57,8	4,77	2,44	51,2
Барани-річняки	90	55,5	4,81	2,50	52,0
Ярки-річняки	110	44,5	3,78	1,95	51,5
ВАТ «Племінний завод Закарпатський»					
Барани-плідники	8	90,1	10,68	5,50	51,5
Вівцематки	321	50,3	4,63	2,32	50,1
Барани-річняки	71	55,2	4,71	2,45	52,0
Ярки-річняки	107	43,8	3,47	1,74	50,2

Аналіз даних таблиці 2 дозволяє стверджувати, що продуктивність баранів-плідників в обох господарствах була високою. В середньому показники живої маси і настригу чистої вовни відповідали вимогам класу еліта.

У досліді використовували 11 баранів-плідників закарпатського типу прекос і 5 баранів-плідників таврійського типу, продуктивність яких наведена (табл.3).

З даних таблиці 3 видно, що за живою масою барани-плідники відповідали класу еліта. За настригом чистої вовни та її довжиною перевищували вимоги I класу на 0,44 кг та 0,92 см. За живою масою тварини практично не відрізнялися між собою, однак за довжиною вовни відмічена різниця на користь баранів-плідників асканійської породи. Довжина вовни

на боку у тварин асканійської породи становила в середньому 10,1 см, а у прекосів 8,92 см. За тониною вовни, визначеній окомірно, різниці не встановлено.

Таблиця 3. Продуктивність баранів-плідників

Порода	Кількість голів	Жива маса, кг	Настриг митої вовни, кг	Настриг чистої вовни, кг		Вихід чистої вовни, %	Довжина вовни, см	Тонина вовни, якість
				середній	коливання			
Прекосяк закарпатський тип	11	90,6±0,08	10,54±0,14	5,44±0,06	4,65-5,92	51,67	8,9±0,09	64 і 60
Асканійська таврійський тип	5	91,9±0,53	10,75±0,05	5,57±0,03	5,42-5,77	52,06	10,1±0,31	64 і 60

У процесі досліджень було відібрано 450 голів вівцематок. Дослідні групи сформовані по 200-250 голів у кожному господарстві. Вівцематки дослідної групи в СФГ «Шітев» становили 150 голів, з них класу еліта 100 і I класу 50 голів, контрольної відповідно 100 голів, з них класу еліта 60 і I класу 40 голів. У ВАТ «Племінний завод Закарпатський» в контрольній групі вівцематки класу еліта та I становили по 50 голів, в дослідній 60 і 40 голів відповідно.

При бонітуванні визначали довжину вовни та відбирали зразки для проведення їх лабораторних досліджень. Продуктивність вівцематок, відібраних в дослідні та контрольні групи була наступною. У СФГ «Шітев» середня жива маса становила 57,8 кг, середній настриг митої вовни 2,63 кг, вихід чистої вовни 51,2%, довжина вовни 9,5 см, тонина вовни 64, 60 і 58 якості. У ВАТ «Племінний завод Закарпатський» середня жива маса вівцематок становила 50,3 кг, середній настриг митої вовни 2,32 кг, вихід чистої вовни 50,1%, довжина вовни 9,0 см, тонина 64, 60 і 58 якості.

Характеристика діаметру волокон вовни свідчить, що у баранів-плідників СФГ «Шітев» тонина становить від 70 до 58 якості, у вівцематок від 64 до 58 якості, ярок від 70 до 60 якості. Аналогічні градації тонини у таких же групах встановлено у тварин ВАТ «Племінний завод Закарпатський» (табл.4).

Вівцематок дослідних та контрольних груп спаровували у серпні-вересні місяці, щоб пройшло ягнення у січні-лютому. У дослідній групі маток в СФГ «Шітев» об'ягнулося 134 голови, в контрольній 83 голови, у ВАТ «Племінний завод Закарпатський» відповідно 81 та 77 голови.

Вивчення показників відтворення показало, що плодючість помісних вівцематок закарпатського типу породи прекосяк виявилася на 8,5-14,3% вищою, ніж при чистопородному спаровуванні (табл.5).

Таблиця 4. Тонина вовни овець закарпатського типу породи прекокс

Статєво-вікові групи	Якість вовни	Кількість тварин	Тонина, мкм		
			M±m	±δ	Cv,%
барани-плідники	70	4	20,1±0,3	3,2	15,7
	60	2	24,3±0,5	4,3	17,5
	58	3	25,8±0,4	5,8	14,9
вівцематки	70	1	20,2± 0,3	3,3	16,5
	64	6	21,8±0,4	3,7	17,1
	60	4	24,1±0,4	4,1	16,7
	58	2	26,2±0,5	4,5	17,2
ярки	70	2	18,6±0,3	3,1	16,9
	64	13	21,8±0,3	3,4	15,6
	60	1	24,8±0,4	4,5	18,2

Таблиця 5. Відтворювальна здатність вівцематок

Показники	СФГ «Шітев»		ВАТ «Племінний завод Закарпатський»	
	дослідні	контрольні	дослідні	контрольні
Спаровано вівцематок, голів	150	100	100	100
Об'ягнулося вівцематок, голів	134	83	81	77
Запліднення, %	89,3	83,0	81,3	76,9
Одержано ягнят, голів	150	81	80	69
Плодючість вівцематок, %	112,4	98,1	98,7	90,2
Відлучено ягнят, голів	127	67	61	51
Збереженість, %	84,7	82,7	75,1	73,9

Проведення порівняльної оцінки потомків показало, що за життєздатністю помісні ягнята не поступалися чистопородним ровесникам. Жива маса молодняку при народженні в дослідних групах в СФГ «Шітев» становила в групі баранчиків 4,25 кг, в групі ярочок 3,96 кг, в ВАТ «Племінний завод Закарпатський» 3,95 кг та 3,60 кг відповідно. Дані живої маси молодняку у СФГ «Шітев» по періодах росту і розвитку наведені в таблиці 6.

Жива маса молодняку 8-ми місячного віку у СФГ «Шітев» сягала в дослідній групі баранчиків 37,7 кг, в групі ярочок 32,9 кг, в контрольній відповідно – 32,6 і 28,8 кг. За однакових умов годівлі і утримання середньодобові прирости у помісних баранчиків від народження до 3,5 міс. віку на 14,1%, а у період від відлучення до 8 міс. віку на 9,0% були вищими ніж у чистопородних, в ярочок на 15,6 та 10,5% відповідно.

Таблиця 6. Динаміка живої маси молодняку по періодах росту і розвитку

Вік, міс	Баранчики		Ярочки	
	контрольна	дослідна	контрольна	дослідна
Жива маса, кг				
При народженні	3,8±0,11	4,25±0,12	3,6±0,13	3,96±0,13
При відбивці	23,7±0,49	27,0±0,66	21,2±0,37	24,5±0,51
8 місяців	32,6±0,77	37,7±0,58	28,8±0,56	32,9±0,65
Середньодобовий приріст 1 гол, г				
За період підсоу	199,0	227,5	176,0	205,0
За період від відбивки до 8 міс.	124,6	135,8	106,4	117,6
Валовий приріст 1 гол, кг				
За період підсоу	19,90	22,75	17,60	20,50
За період від відбивки до 8 міс.	8,90	10,7	7,60	8,40

Контрольний забій баранчиків було проведено після пасовищного нагулу в 8-місячному віці (таблиця 7).

Таблиця 7. Результати контрольного забою дослідних тварин у віці 7,5-8 місяців.

Групи	n	Передзабійна маса, кг	Забійна маса, кг	Забійний вихід, %
Контрольна	5	31,1±0,99	14,26±0,76	45,9±1,51
Дослідна	5	33,3±1,17	15,86±0,95	47,6±1,37

З даних таблиці 7 видно, що помісні баранчики за живою масою перед забоєм переважали баранчиків контрольної групи на 2,2 кг, або на 7,4%, за забійною масою в середньому на 1,58 кг, за забійним виходом на 1,7 %.

Висновки. Проведеними нами дослідженнями доведено, що використання асканійських баранів-плідників таврійського типу на вівцематках закарпатського типу породи прекоп дозволило поліпшити племінні та продуктивні показники нащадків, не змінюючи вагомо створеного типу породи. Одержано потомків, які за відтворювальною здатністю (плодючістю на 8,5-14,3 %, заплідненістю - 4,0-6,3 %, збереженістю молодняку -1,2-2,0 %) та вовною продуктивністю на 9,5 % переважали контроль. Помісний молодняк у підсисний період за середньодобовими приростами на 14,1-15,6%, а у період від відлучення до 8-місячного віку на 9,0-10,5% перевищував чистопородних ровесників.

Бібліографічний список

1. Гольцблат А.И. Селекционно-генетические основы повышения продуктивности овец /Гольцблат А.И.,Ерохин А.И.,Ульянов А.Н.-Л.:Агропромиздат, 1988.-С.164.
2. Король В.І. Використання селекційних досягнень для створення конкурентоздатної галузі вівчарства карпатського регіону/ Король

В.І.// Міжвідомчий тематичний науковий збірник»Вівчарство»К.Аграрна наука.- 1998,№30,С.46-47.

3. Макар І.А. Біологічні та господарсько-корисні особливості овець новоствореного закарпатського типу/Макар І.А., Гуменюк В.В., Стапай П.В., Швець С.Ф., Робак В.Є., Лукашевський З.Ф., Гедзь Б.М., Король В.І.//Науково- техн. бюл. УкрНДІ фізіології і біохімії с.-г. тварин,Львів,1991, вип.13(1):45-49.

4. Макар І.А. Новий породний тип закарпатських вовново-м'ясних овець/ Макар І.А., Стапай П.В., Швець С.Ф., Робак В.Є., Гуменюк В.В., Гедзь Б.М., Король В.І.//Вісник аграрної науки, 1992,№10:32-35.

5. Король В.І. Створення закарпатських тонкорунних овець нового типу. Міжвідомчий тематичний науковий збірник // Проблеми агропромислового комплексу Карпат. – В. Бакта, - 1992. Вип.1. – С. 175-180.

6. Король В.И. Особенности создания высокопродуктивных тонкорунных овец типа прекос в Закарпатье. Овцеводство, Киев, 1985., Вып. 23. – С. 11.

7. Дмитриев Н.Г. и др. Племенная работа, // Справочник. М.Агропромиздат, 1988.

8. Інструкція з бонітування овець. Київ, 2003.

9. Методические рекомендации по изучению качества шерсти.- М.:1985.-75с.

Одержано редколегією 8 .09.2014 р.

Р. Г. ФИЛЕП

ХОЗЯЙСТВЕННО-БИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОВЕЦ ЗАКАРПАТСКОГО ВНУТРИПОРОДНОГО ТИПА ПОРОДИ ПРЕКОС.

Проанализированы результаты исследований по изучению хозяйственно-полезных показателей овец закарпатского внутривидового типа породы прекос, а также некоторые особенности влияния баранов-производителей таврического типа асканийской тонкорунной породы на улучшение племенных и продуктивных качеств закарпатских тонкорунных овец.

R.G. FILEP

HOUSEHOLD AND BIOLOGICAL FEATURES OF TRANSCARPATHIAN INNERBREED SHEEP OF PRECOSE TYPE

The results of researches on the household-useful characteristics of the transcarpathian sheep breed of precoce type and also some peculiarities of the influence of bucks-inseminators of the tavrrian type of Askanian fine wool breed on the improvement of the breeding and productive qualities of Transcarpathian fine-wool sheep have been analyzed.